

O novih knjigah pišejo Goran Potočnik, Mladen Pavičić,
Petra Vidali, Josip Osti

Mreža molka, citatov in prispodob

Walter Benjamin: *Izbrani spisi*, SH Zavod za založniško dejavnost, Ljubljana, 1998, prevedli Frane Jerman, Alenka Mercina, Rapa Šuklje, Janez Vrečko in Jaka Žuraj, spremna beseda Bratko Bibič in Lev Kreft

Z izborom in prevodom nekaterih tekstov Walterja Benjamina (*Umetnina v času, ko jo je mogoče tehnično reproducirati* je sicer v slovenskih logih prisotna že od leta 1981 v prevodu J. Vrečka, ki jo je tudi uredil v zbornik *Misel o moderni umetnosti*) tudi Slovenci capljaje izstopamo iz provincionalne zatohlosti in vročičnosti, ki

zaznamuje tiste, katerih knjižne police se ne krivijo pod težo Benjaminovih del. Tako nekako pisca spremne besede Bratko Bibič in Lev Kreft. No, korakanje vidno prehaja v drnec. Pravkar so pri Cankarjevi založbi izšli tudi njegovi zapiski o poskusih zadevanja s hašišem z zgovornim naslovom *Hašiš*.

Izbor, ki je vključen v pričujočo izdajo, prav didaktično nazorno osvetljuje nekatere najbolj specifične vidike Benjaminovega pisanja. Neverjeten konglomerat tem, od žalostne tragedije, jezika, alegorije, Prousta, fotografije, Kafke, reproducirajoče umetnine (filma), flâneurja do zgodovine, nam razgrne Benjaminovo tehniko, metodo konstruiranja mreže »usodnosti«, v katero se zapleta človekovo hlepenje po celosti. Ker je to ena izmed glavnih človekovih zablod in ker je mreža, ki jo tke Benjaminovo pisanje, odsev takega stanja, tudi sama ni totalna. Ali bolje. Totalna je le v primeru pripoznavanja slepih peg in jezikovnega molka kot bistvenih elementov mreže. To je njena edina sistematična zapoved, koordinata. Tako Benjaminovo izogibanje sistematičnosti prevzema značaj metodičnosti. S tem pa smo že pri drugem vidiku.

Metoda, pravzaprav je bolje, da govorimo o načinu zapisovanja, je principialno nesistematična prav v svojih spustih iz metapozicije teoretskega jezika v sam predmet obravnave. To na nivoju bralne izkušnje odseva kot stapljanje predmeta in jezika. Najbolj se mu to posreči pri uvodnih

»mladostniških« zapisih (1916) o alegoriji, katere analiziranje prevzema obliko odprte strukture alegorije same in ki v kasnejših spisih stopi na mesto matrice esejističnega nizanja eruptivnih ugotovitev in citatov. Alegorično zapisovanje onemogoča, tretji vidik, kakršno koli iztekanje misli v sklep. Sklep kot trdo jedro mišljenja je Benjaminu tuj. Zato bomo pri njem zaman iskali enostavčne odgovore na zastavitve problemov, ker tudi teh zastavitev ne bomo našli. Benjamin poskuša govoriti o stvareh z jezikom stvari same oziroma prepušča stvar, da govori skozi lasten jezik. Vse stvari, kot zapiše v *O jeziku kot takem in človeškem jeziku*, imajo lasten jezik, ki se bistveno razlikuje od človeškega. Ta je namreč le eden izmed mnozice ostalih. Tako v *Hašišu*, če se nekoliko odmaknemo od *Izbranih spisov*, k besedi spušča, usmerja jezik hašišne zadetosti. Tu mu veliki met uspe brez preostanka.

Nemogoče pa je takšno popolnost izvajati in zahtevati pri teoretsko-esejističnih zapisih. Tu smo pri četrtem vidiku. Benjamin se ujame v past lastne diskurzivnosti. Njegovo pero je pero vpeljevalca diskurza. Če se je od leta 1916 do leta 1925, ko so nastali najbolj alegorični zapisi: *Žaloigra in tragedija*, *Pomen jezika v žaloigri in tragediji*, *O jeziku kot takem in človeškem jeziku*, *Alegorija in žaloigra*, še lahko otresal pajčevinastih mrež zakona vpeljevalca, je z odklonitvijo frankfurtske univerze *Izvor nemške žaloigre* kot habilitacijskega dela dokončno padel v objem svojega diskurza. Mehanizem takega umeščanja je sila preprost. Vsi, ki ne sledijo teoretskim

očetom, ki ne pripadajo določenim diskurzivnim šolam in ki so močne miselne kapacitete, kar pomeni, da so nerazumljeni, nerazpoznavni, samosvoji in do katerih se uveljavljene doktrine obnašajo odklonilno, prej ali slej sami postanejo očetje, vpeljevalci določene diskurzivnosti, ki pa se že giblje na meji med metajezikom in jezikom.

V tem pogledu je naglavni greh Benjaminovega pisanja njegovo največje delo *Umetnina v času, ko jo je mogoče tehnično reproducirati*, ki je eno izmed najbolj vplivnih in najbolj citiranih del filozofske estetike dvajsetega stoletja. Kombinacija merice »raztreseno« esejističnega načina zapisovanja in analitično kristaliziranih ugotovitev Benjamina ustoliči (več o tem v spremni besedi *Mračna teorija in presojno upanje* govori njena avtorja) tako za enega izmed glavnih kanalov govornice postmoderne umetnosti kakor tudi za »teoretskega« predhodnika postmoderne misli.

Kako pa je z Benjaminom pri nas? Poleg posrednega vpliva na nekatere literarne in teoretične projekte na tem področju vlada kar nekakšna suša. Benjamin ni akademsko zakodiran avtor. Kar v končni fazi koristi predvsem svobodnemu in neutesnjenemu pretakanju in predihovanju Benjaminovih zapisov. Nikakor pa ne moremo mimo ogromnega vpliva, ki ga ima njegova misel na estetika, filozofa novih medijev in preučevalca modernih, tehnološko kodiranih družbenih paradigem Janeza Strehovca, ki pa je tako ali tako svobodni raziskovalec.

Goran Potočnik